

Kleur. Een reactie op Dirk Holemans

Francine Mestrum

Een gekleurde bril om te kijken naar het groene vertoog: zou het anders kunnen?

Ik wil hier kort reageren op Holemans' kritiek op mijn artikel *De valkuilen van het groene vertoog* in het vorige Oikosnummer; omdat er naast de fundamentele meningsverschillen ook een paar grove misverstanden meespelen. Holemans heeft volkomen gelijk wanneer hij stelt dat mijn artikel *subjectief* is. Dat komt echter niet door het ontbreken van verwijzingen naar auteurs. Ik wil juist vermijden filosofen op voet van gelijkheid te behandelen met partijpolitieke programma's. Waar het mij om te doen is, is om enkele basisideeën van het groene vertoog onder de loep te nemen en ze te toetsen aan het neoliberale vertoog. De *kern van (mijn) jarenlange observaties* komt duidelijk tot uiting in de titel van mijn artikel, zo denk ik toch, en ieder wetenschapper weet zeer goed dat verwijzingen naar andere wetenschappers vaak niet meer zijn dan een handig lapje om de eigen standpunten te *verantwoorden*. Objectiviteit is daarmee geenszins gewaarborgd en blijft in de sociologie hoe dan ook een moeilijk concept.

Het eerste punt van kritiek van Holemans – waardoor hij tot de merkwaardige conclusie komt dat ik een *achterhaald etatisme* verdedig – betreft de driehoek staat-markt-autonome sfeer. Ik vermoed dat Holemans wel weet dat zijn visie geenszins algemeen wordt gedeeld binnen de sociologie, en dat het moeilijk is om staat en markt als geheel aparte sferen te onderkennen, laat staan om een *autonome sfeer* als plek van emancipatie te benoemen. Men moet blank en man zijn om voorbij te gaan aan de tradities en patriarchale relaties die er in die autonome sfeer meestal heersen, en om te vergeten dat emancipatie sterk verbonden is met rechten die enkel

door een overheid kunnen gegarandeerd worden.

Ik haal geenszins analyses van westerse verzorgingsstaten en derdewereldlanden door elkaar, maar denk dat het totaal zinloos is om armoede als een verschillend probleem in beide werelddelen te zien. *Armoede* is overal hetzelfde – een tekort om in zijn basisbehoeften te voorzien – maar zal afhankelijk van de context op verschillende manieren moeten bestreden worden. Ik wil niet iedereen *aan een job* helpen, maar aan middelen om in zijn levensonderhoud te voorzien. Ik ken ook rijke mensen die *minder goed opgeleid* zijn (Albert Frère bijvoorbeeld), *minder gezonde levensjaren* tellen (Steve Jobs bijvoorbeeld) of de *passende competenties ontbreken om zich te handhaven in onze samenleving* (De Duitse miljardair Adolf Merckle bijvoorbeeld). Met andere woorden, deze kenmerken zijn niet eigen aan armoede en kunnen daarom niet gebruikt worden in een definitie van armoede. Armoedebestrijding zal zeker multidimensioneel moeten zijn, maar armoede is in elke markteconomie een inkomensstekort; hier én in de derde wereld.

In zijn punt over het basisinkomen toont Holemans het eigen groene denken over arbeid niet echt geïntegreerd te hebben. Ik spreek nergens over *loonarbeid* maar over *maatschappelijk noodzakelijke arbeid* en als vrouw weet ik maar al te goed dat zorgarbeid daar deel van uitmaakt. Ik blijf bij mijn standpunt dat niemand zich aan die maatschappelijk noodzakelijke arbeid mag onttrekken, en dat die arbeid ook verloond moet worden.

In het volgende punt zijn meningsverschillen verbonden met misverstanden. Ik stel dat geluk en zingeving niets van doen hebben met

beleid of ecologie. Uiteraard is er van alles fout met onze hyperconsumerende samenleving, "maar het is iets anders te stellen dat duur consumptiegedrag niet nodig is om gelukkig te zijn, dan te stellen dat duur consumptiegedrag niet gelukkig maakt". Het duur consumptiegedrag zou gewoon niet bestaan mocht het vele mensen niet gelukkig maken. En ja, een dure auto kan onnoemelijk veel vreugde betekenen, net zoals de aanblik van een dauwdruppel in de vroege herfst. Ik denk dat het juist groenen zijn die hier een en ander door elkaar halen. Rudolf Boehm heeft 20 jaar geleden al de leegheid van de tegenstelling tussen *zijn* en *hebben* aangeklaagd: het is een valse contradictie die ons politiek handelen niet bevordert. Bovendien deel ik Holemans' twijfel in het wetenschappelijk technologisch optimisme, maar ik zou de groenen toch willen aanraden alle onderzoek naar technologische oplossingen te steunen en alle beschikbare hulpmiddelen vandaag te gebruiken. We hebben gewoon niet de tijd om te wachten op een algemene *culturele omslag*, op een *nieuwe normatieve visie op het goede leven*. Het is mijn overtuiging dat wanneer groenen ook anderen willen overtuigen van hun gelijk, ze het best concrete, wetenschappelijke argumenten gebruiken. Wanneer ik de fiets neem of geen vlees meer eet, doe ik dit inderdaad niet omdat ik *zin wil geven aan mijn leven* maar vanuit een ecologische noodzaak, en omdat ik denk dat het gezonder is. Socialisten hebben in het verleden al geprobeerd een *nieuwe mens* te maken en zijn daarin hopeloos mislukt. Ik hoop dat groenen niet dezelfde fout zullen maken. Het staat iedereen vrij in zijn individuele of gezinsleven de waarden te hanteren die hij/zij verkiest. Wie die waarden wil opleggen, zit niet enkel op een fout spoor, maar loopt ook het risico de urgentie van praktische veranderingen over het hoofd te zien.

Tenslotte is er het belangrijke punt van de verzorgingsstaat. Dat de Groenen in het Europese, Belgische of Vlaamse parlement openbare diensten steunen, is

positief. Maar zal Holemans ontkennen dat diverse groene filosofen twijfelen aan de haalbaarheid en/of wenselijkheid van een organische solidariteit op Europees of mondiaal vlak? En dat zijn ideeën over *tijd besteden aan kinderen of ouders* aardig in de buurt komen van de liberale ideeën over *granny-sitting*? Dat in een tijd dat familie- en vriendschapsbanden brozer worden, sociale rechten juist uiterst belangrijk zijn? Mijn enige bedoeling is te wijzen op het feit dat veel ideeën van groenen en liberalen gelijklopen, en men er dus uiterst omzichtig moet mee omgaan. Wie niet beseft dat er risico's zijn, kan met die risico's geen rekening houden en zou dus weleens voor kwalijke verrassingen kunnen komen te staan.

Wie mijn artikel zonder vooringenomenheid leest, zal merken dat het heel wat genuanceerder is dan Holemans laat uitschijnen, en dat ik geenszins louter materieel geluk of technologische oplossingen bepleit. Waar Holemans' contradicties en knopen ziet, zitten fundamentele meningsverschillen en foute interpretaties. Dit artikel werd mij gevraagd met het oog op een debat over die meningsverschillen, maar blijkbaar is dat niet mogelijk. Dat is jammer. Ik heb dertig jaar lang als bevoorrecht waarnemer de politieke discussies in de grote politieke families kunnen volgen. Ik heb tien jaar lang als wetenschapper mogen nadenken over mondialisering en sociale rechten. Ik weet hoe sterk de ideologieën uit elkaar lopen en hoe vanuit die verschillen soms gelijklopende ideeën worden verkondigd. Daar heb ik willen op wijzen, want het blijft mijn overtuiging dat we ten eerste, in één wereld leven en moeten zorgen voor een herverdeling van de welvaart in Noord en Zuid, en dat ten tweede, een ecologisch duurzame samenleving er slechts kan komen met concrete, pragmatische oplossingen. Geluk en zingeving moeten uit de handen van het beleid gehouden worden.

Ik weet niet of een gezamenlijk glas Chablis kan helpen.